

RECERCA JOVE

OFICIS ANTICS DE LA SÈNIA

Alba Romero Alcalà

Treball de recerca 2n Batxillerat

Tutor: Manel Llarch

Departament de Ciències Socials

Curs 2010-2011

IES la Sènia

1.- INTRODUCCIÓ

1.1.- Motivació i estructura del treball

Quan encara no sabia quin seria el tema del meu treball de recerca, una cosa tenia ja clara: que d'una manera o d'una altra tindria a veure amb la història. En aquell moment em vam vindre diferents temes per elaborar el treball de recerca. Quan vaig veure la gran llista de suggeriments de l'institut, vaig dubtar moltíssim sobre quin tema triar, ja que n'hi havia molts que em cridaven l'atenció. Fins que finalment, valorant els pros i els contres de cada tema i veient les facilitats per obtenir informació de primera mà, em vaig decantar pel tema Oficis Antics de la Sènia.

Vaig triar aquest tema perquè em sembla força interessant conèixer detalladament a què es dedicaven, temps enrere, la gent del meu poble per tal de poder portar una família endavant i saber quina situació econòmica hi havia a la Sènia. També em va ajudar a escollir aquest tema el fet de poder fer entrevistes a gent que ha viscut aquestes experiències, ja que ningú m'ho podrà explicar millor que ells.

Pel que fa l'estructura del treball, començarem la recerca amb unes quantes pinzellades d'història, on veurem l'evolució econòmica de la Sènia al llarg dels anys. A continuació, parlarem dels oficis antics. Com que n'hi ha molts, per elaborar aquest treball hem triat quatre oficis antics (espardenyer, matalasser, cadirer i calciner) en els quals se centrarà la meua recerca. L'elecció és deguda al fet que són els oficis que antigament es realitzaven més a la Sènia i, per tant, podria trobar-ne més informació i gent a qui entrevistar.

1.2.- Agraïments

Durant el Batxillerat, amb totes les incerteses i dubtes d'una estudiant, ens van dir que hauríem de fer un treball. Un treball de recerca que ens portaria, segurament, maldecaps, però un cop finalitzat, una gran satisfacció, de la qual seríem mereixedors.

Després d'un llarg i intens esforç, he aconseguit trobar aquesta satisfacció que tots hem estat buscant durant tant de temps. En el transcurs d'aquest temps, m'han estat ajudant en tota la feina que aquesta recerca comporta el meu tutor Manel Llarch i les professores Ivon Michavila i Empar Gili. És per aquest motiu que els he de donar aquí els meus més sincers agraïments per l'ajuda rebuda, ja que, sense aquesta, no sé si me n'hagués sortit!

També vull donar les gràcies a la meua família, dins de la qual incloc el referent que m'ha fet possible començar la recerca, Antonio

“Vaig triar aquest tema perquè em sembla força interessant conèixer detalladament a què es dedicaven, temps enrere, la gent del meu poble per tal de poder portar una família endavant i saber quina situació econòmica hi havia a la Sènia.”

Michavila, que em va facilitar la informació de tots els oficis que m'interessaven i va cedir-me sense cap tipus de problema l'entrevista que va fer, juntament amb Jordi Arasa, a Enrique Antolí Sabaté (calciner, que per desgràcia ja no es troba amb nosaltres). També dono les gràcies a Ignacio Cardona, que sense cap problema va acceptar que li fes una entrevista sobre l'ofici de matalasser i al senyor Secundino Sales per contestar-me les preguntes que li vaig realitzar sobre l'ofici de cadirer. I, finalment, als amics, que m'han estat donant suport en tot moment i han fet d'aquest treball una tasca més fàcil de dur a terme.

"Tenint en compte que la Sénia té una part important del seu terme municipal boscos, el ròssec ha estat una activitat rellevant per al nostre municipi."

2.- HISTÒRIA ECONÒMICA DE LA SÈNIA

2.1.- Sector primari

Aquest apartat engloba l'agricultura, la ramaderia i l'explotació dels recursos naturals tradicionals de la Sénia.

L'agricultura senienca va patir una sèrie de canvis molt significatius durant el segle xx: canvis tecnològics, canvis en els tipus de conreu, canvi en el pes que l'activitat representa en l'economia de les famílies, etc. També val a dir que la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) va ser un punt d'inflexió important per al món agrícola, ja que va comportar la mecanització de l'agricultura a partir dels anys seixanta. Finalment, hem de mencionar que l'agricultura de la Sénia és majoritàriament de secà amb un clar predomini del monoconreu de l'olivera.

Pel que respecta a la ramaderia, ha estat tradicionalment centrada en el ramat oví. Es tracta d'una ramaderia ovina extensiva, basada en el pasturatge. Al segle xx, va haver-hi una millora en l'activitat ramadera gràcies a la instal·lació de granges.

I per acabar, els recursos naturals que oferien les muntanyes de les comarques dels Ports han estat explotats amb diferents graus d'intensitat. El principal aprofitament ha estat la fusta, però l'home també ha recollit la neu, ha construït forns de pega (per a l'obtenció del

quitrà) i de calç, i també ha portat a pasturar les raberes (animals de pastura). Tenint en compte que la Sénia té una part important del seu terme municipal boscos, el ròssec ha estat una activitat rellevant per al nostre municipi. Aquesta activitat consistia a traure els troncs fora del bosc i baixar-los fins al poble.

2.2.- Sector secundari

2.2.1. - Els orígens de la industrialització de la Sénia

Històricament, el sector econòmic fonamental ha estat el sector primari, l'agricultura, amb el cultiu de l'olivera. Però amb l'aprofitament de l'aigua del riu Sénia i la fusta dels Ports, es va produir un desenvolupament en el procés d'industrialització. Així doncs, durant el segle XVIII, van aparèixer noves activitats econòmiques, com

per exemple la indústria del paper.

A més, el 1901 va arribar l'electricitat, cosa que va comportar un revulsiu per a l'activitat industrial en general. No obstant això, es continuà utilitzant la força de l'aigua com a energia motriu amb la construcció del Pantà d'Ulldecona.

És important també per al procés d'industrialització del municipi, l'aparició a principis del segle xx de les fàbriques de pinzells i la importància dels petits establiments industrials de base familiar, fonamentals per a la diversificació de la base econòmica de la població.

2.2.2. - La indústria de la fusta

L'activitat de la fusta és actualment l'activitat econòmica fonamental de la Sénia. La indústria de la fusta té una llarga tradició al municipi i estava lligada a l'aprofitament de la massa forestal del massís dels Ports. Des de principis del segle XX, es localitza dins del nucli urbà un conjunt considerable de fusteries que complementen les activitats tradicionals, com ara la fabricació de carros, eines del camp, reparació de molins, etc. Aquestes fusteries se situaven a les plantes baixes de les cases. Eren negocis familiars que sovint passaven d'una generació a l'altra.

"L'activitat de la fusta és actualment l'activitat econòmica fonamental de la Sénia. La indústria de la fusta té una llarga tradició al municipi i estava lligada a l'aprofitament de la massa forestal del massís dels Ports."

L'any 1935 hi havia al poble bastants negocis relacionats amb la transformació de la fusta, amb un total de quinze empreses. Aquesta base manufacturera, a la qual cal sumar les fàbriques de paper i de pinzells, és la que va permetre que la població senienca que no podia sobreviure amb el minsos ingressos que per a la majoria suposava l'agricultura s'ocupés en un mercat de treball local. Gràcies a això, el poble es va veure menys afectat per l'emigració que la major part dels municipis veïns d'interior. A poc a poc, l'excedent de mà d'obra agrària i els joves van trobar feina a les fàbriques i tallers, preparant així, el fenomen d'industrialització que el poble protagonitzarà a partir dels anys seixanta.

3.- ELS DIFERENTS OFICIS

En aquest apartat em centraré en quatre oficis: cadirer, espartenyer, matalasser i calciner que, com ja he mencionat anteriorment, van ser molt importants per als seniens i senienques perquè gràcies a ells, gran part de la població va poder portar endavant la família econòmicament, però, no obstant això, en alguns casos no era suficient, i a banda havien de fer altres feines, per tal de poder subsistir.

Cal dir que tot i que en aquella època era molt comú trobar més d'una família que treballés en un d'aquests oficis, actualment no és gens fàcil poder-te comunicar amb algú que faci o que hagi fet aquests treballs.

3.1.- CADIRER

3.1.1. - Tipus de cadires

La cadira és una part important i imprescindible del mobiliari, per això és un dels oficis més antics. Hi ha diversos models de cadires. La cadira més tradicional ha estat la de boga, també anomenada de balca o de bova (Typha sp, nom científic del gènere de la planta amb què es feien normalment el culs de les cadires, és a dir, la bova o boga). Compta amb un bastiment de fusta tornejada i un seient fet amb diferents tipus de palla trenada o d'altres matèries vegetals, com també, en alguns casos, el respatller.

Cadira de boga

Typha sp. (material dels seients)

També tenim cadires baixes per cosir, cadires per a xiquets, cadires de juguina, etc. Dins d'aquestes, podem trobar cadires senzilles, que l'única decoració que tenen és la forma tornejada de les potes, i de luxe, amb decorats de diferents tipus i amb fusta tallada. A més de les de boga, hi ha una gran diversitat de models de cadires de trenat vegetal, des de les de vímet fins a les de tireta de jonc.

A finals del segle XIX i fins a la meitat del segle XX, sobretot durant el Modernisme, es va produir una gran aparició de nous models de cadires trenades adaptades a les modes, com ara les cadires de reixeta o les de jonc i bambú, que eren les més còmodes i modernes.

Cadira de bambú

Cadira de vímet

Cadira de reixeta

“El procés d’elaboració de les cadires és molt simple i manual, i les eines que s’utilitzen són molt simples.”

3.1.2. - Construcció d’una cadira

El procés d’elaboració de les cadires és molt simple i manual, i les eines que s’utilitzen són molt simples. Pel que respecta als materials i les eines, es necessita la fusta, per tal de construir l’estructura de la cadira; el fil per a fer els seients; unes tisores; una espàtula de fusta per a fer el seient i, el més important, les pròpies mans per a fer el trenat dels seients. Antigament, el fil per al seient era la boga, per tant, el propi cadirer anava al riu a buscar-la i la deixava assecar durant un temps fins que s’hi podia treballar. Actualment, però, han substituït la boga per la ràfia, material que compren a les botiges.

El primer pas que s’ha de realitzar consisteix a tornejat la fusta de l’estructura. Abans, el torn es feia funcionar amb el peu, però ja fa temps que els vell torns de pedal van ser substituïts pels elèctrics. Després polien la fusta, cosa que abans feien manualment amb paper de vidre. A continuació es muntava i s’equilibrava la cadira, el darrer pas del procés abans de posar la boga del seient. El treball de tornejat l’estructura de la cadira amb les formes corbes característiques i la decoració de

diferents tipus es feia a mà. Aquesta part de feina requeria habilitat i molta cura en la manipulació de les eines.

Hi havia cadires de boga d’un color més fosc i d’altres de més clares, característica que té a veure amb l’assecatge de la boga. Si l’assecatge es feia a la intempèrie, la boga s’enfosquia, però si es feia a la foscor, en caixes, el resultat era tot el contrari, ja que la boga es feia més clara, gairebé blanca. Les cadires de boga fosca eren més barates que les clares.

El cadirer agafava la boga, l’estenia a terra i la humitejava amb una regadora per fer-la més flexible. Després agafava els

brins de tres en tres i començava a trenar el fons de la cadira. Per fer un seient es tardaven dos o tres hores. Quan el trenat estava avançat, farcien el cul de la cadira amb trossos de boga, ajudant-se amb una espàtula de fusta acabada amb punxó.

El trenat es començava de dreta a esquerra. Primer es feia un quadrat de boga, cargolant i empalmant les tiges, alternant fulles primes i gruixudes. Cada quatre o cinc passades, es parava de trenar, se subjectava l’extrem amb una pinça i, amb la falca, s’ajuntava el trenat, i així progressivament fins acabar el treball.

3.2.- ESPARDENYER

3.2.1. - Diferents tipus d’espardenyes

Des del començament del segle xx, la producció d’espardenyes s’ha anat mecanitzant progressivament. L’espardenya és un calçat de sola trenada de fibres vegetals, amb cos de lona i que es corda amb vetes.

L’espardenya ha estat el calçat tradicional de la gent pagesa, a les zones poc humides, i de les classes populars urbanes, sobretot als Països Catalans. Va ser també el calçat dels mossos d’esquadra al segle xviii, els anomenats mossos d’en Veciana.

El model més comú era l’espardenya de cànem.

Tenia la puntera i el taló de roba gruixuda, feta amb vetes, o també amb roba, i amb dos vetes per lligar-la al turmell. Hi havia

moltes variants, les quals es distingeixen tant pels materials de la sola com pel nombre i la disposició de les vetes i pel territori on es trobaven.

"L'espardenya ha estat el calçat tradicional de la gent pagesa, a les zones poc humides, i de les classes populars urbanes, sobretot als Països Catalans."

Alguns tipus d'espardenya eren característics de determinades poblacions, com la valenciana, amb dos parells de vetes unides al centre de la puntera. També hi havia espardenyes amb característiques pròpies adequades a les necessitats de diferents oficis, com la de traginer, de set vetes; la de caçador, amb cara de lona seguida, a manera de bota; la de taverner, amb vetes negres, etc. I hi havia, també, espardenyes adequades per a diferents usos socials, com les de dona, amb vetes vermelles o blaves i les de dol, negres o de dos colors, blanc i negre.

3.2.2. - Com es feia una espardenya

Aquest procés comença amb la fabricació de la sola i continua amb la preparació de la tela, el cosit, el muntatge i l'encintat.

La sola es forma amb una trena de cànem, la llata, cargolada en espiral seguint la forma del número vuit. Les persones especialitzades en la feina de trenar la llata solien ser les dones. Els pas següent consisteix a teixir el taló. A cada costat del taló hi ha les orelles, que serveixen per subjectar-hi la veta.

Les eines que utilitzaven per fer l'espardenya eren la mida, una fusta en forma d'angle recte que portava l'escala amb les diferents llargàries del peu; la passadora; la forma, que serveix per planxar les irregularitats, i el *xamaril*, estri que feia servir l'artesà espardenyer en l'elaboració de la sola de les espardenyes. Amb el *xamaril*, l'espardenyer donava forma i compactava la sola, per tal que la puntera agafés la forma redona desitjada. Finalment, i una vegada enllestida la sola, l'artesà donava uns quants cops més amb el *xamaril* perquè es quedés aplanada i arrodonida en els extrems.

Xamaril

Abans la primera matèria per fer la sola, la trena de llata, la feien els mateixos espardenyers. Durant la Guerra Civil, en què faltava la matèria primera, desfeien els sacs de jute per reciclar-ne la fibra, però més endavant la trena de jute ja la compraven feta, fabricada a màquina.

Sac de jute

Actualment, el cordill de cosir és de pita, però abans era de cànem. Les eines bàsiques per a cosir són les agulles espardenyeres i el didal.

Les soles solien fer-les els homes, mentre que el cosit de la lona i l'operació que consistia a posar les vetes o guarnir l'espardenya, les feien les dones. El procés de preparació del cànem per a les soles era llarg i complex. Lligaven el cànem en garbes i el deixaven assecar. Després el penjaven en coberts especials. Més tard, separaven la part fibrosa de la llenyosa. Un bregador donava uns mil cops a la garba de cinc quilos per obtenir-ne mig de fibra. A continuació rastellaven el cànem, tot pentinant

les garbes fins que les deixaven llestes per filar. Les dos darreres operacions eren blanquejar la fibra amb aigua i clorur i, finalment, fer la corda d'espardenyes.

Durant la guerra les espardenyes servien de moneda de canvi: unes espardenyes per deu quilos de bajoques.

3.3.- MATALASSER

3.3.1. - Matalassos de llana. Orígens

L'ofici de matalasser consistia a fer i refer matalassos. Aquest ofici es feia a casa de la gent que cridaven els matalassers per a remodelar la forma del seu matalàs. Les famílies que no podien cridar el matalasser, per temes econòmics, disposaven d'una eina que tenia forma de raqueta i que era de vímet, i ells mateixos agafaven el matalàs, el posaven al balcó i el vergassejaven.

Els més comuns eren els matalassos d'encenalls de suro (bones qualitats tèrmiques, però molt sorollosos). Els coixins eren generalment de llana, però també n'hi havia de cotó o ploma. En canvi, els matalassos per al xiquets es feien amb diferents matèries, s'elaboraven amb un crin vegetal, extret de la palmera, o amb crin animal, de cavall.

Al segle xx, amb l'aparició dels matalassos de molles i sintètics d'escuma, es va iniciar la desaparició d'aquest ofici.

"L'ofici de matalasser consistia a fer i refer matalassos. Aquest ofici es feia a casa de la gent que cridaven els matalassers per a remodelar la forma del seu matalàs."

3.3.2. - Preparació i conservació de la llana

No totes les llanes eren iguals de bones per a fer els matalassos. La llana d'ovella tenia més cos i era més flonja i la de corder era una llana dura i de floc menut. També influïa la raça de les ovelles: les del País Basc tenien una llana més llarga i estarrufada, millor per a cosir que no per a fer matalassos.

Les eines bàsiques eren dos vares de fusta polida, que solien ser de freixe, per a vergassejar la llana, és a dir per a copejar-la; un saquet on duïen les agulles (unes de llargues per a cosir el matalàs i unes de curtes per a cosir-ne els costats); els didals; el cordill encerat de cosir i les vetes; un petit sac amb llana per compensar el matalàs; un coixí petit, que s'utilitzava per a seure durant la pesada feina de cosir el matalàs; una tauleta feta d'espart, on posaven el

matalàs per a copejar-lo i que la pols caigués al terra; la tela per a fer o modificar el matalàs si era necessari, i sabó moll per si s'havia de netejar la roba del matalàs.

La roba del matalàs solia ser de cotó i adomassada, amb estampats de rams de flors generalment blaus o de ratlles. Se'n fabricava de molts colors, tot i que els més usuals eren el blau i el blanc.

El procés de preparació de la llana era més llarg si es feia amb llana nova, perquè la llana acabada d'esquilar s'havia de rentar en una bassa d'aigua, després en unes calderes que es trobaven en unes rambles al costat del riu, on escalfava l'aigua i on posaven la llana, per així rentar-la i facilitar-ne l'extracció de les impureses, com ara pols, caparres, puces, polls... La netejaven unes quantes vegades per tal de netejar-la bé i desgrijar-la.

En alguns pobles ficaven la llana en coves i la deixaven uns quants dies exposada al corrent d'un rierol. En el cas de la Sénia, la rentaven al Toll dels Arenals, a la Peixera o al Molí Hospital, ja que després la deixaven assecar a la rambla del costat del riu. Un cop neta, s'estenia damunt l'herba o en un lloc on no s'embrutés. El procés de vergassejar la llana per tal d'esponjar-la era una operació

bàsic d'aquest treball i es feia amb un bastó a cada mà, un de llarg, corb i acabat amb punta, i un altre de més curt. El matalasser aixecava els flocs amb la vara llarga i colpejava rítmicament

amb la curta mentre mantenia el floc enlaire. La pràctica permetia que aquest procés fos molt ràpid. En el cas de la Sénia, després de deixar-la assecar a la rambla, l'agafaven en unes cistelles i se l'emportaven a casa. Llavors, quan cridaven el matalasser, aquest anava fins a la casa on l'havien demanat, i sobre una tauleta i damunt d'una estoreta d'espart, amb una verga, verguejava la llana, fins a posar-la tova.

La fase final consistia a refer el matalàs. Primer posaven la llana dins de la funda del matalàs, però calia emplenar el sac de manera que la fibra hi quedés ben repartida. Després se'n cosia l'obertura. Repartits de manera uniforme per la

"En alguns pobles ficaven la llana en coves i la deixaven uns quants dies exposada al corrent d'un rierol. En el cas de la Sénia, la rentaven al Toll dels Arenals, a la Peixera o al Molí Hospital, ja que després la deixaven assecar a la rambla del costat del riu."

roba de damunt i la de baix, hi havia els ullets per on es feien passar les vetes amb l'ajuda d'una agulla i es tibaven fins que els ullets de les dos teles quedaven quasi a tocar l'un amb l'altre. Això és el que definia l'estructura del matalàs.

Finalment, les dones cosien els extrems del matalàs amb una agulla petita i el fil. La manipulació de les agulles es feia amb l'ajuda d'uns didals especials de llautó anomenats *sabatilles*.

3.4.- CALCINER

3.4.1. - Introducció i aplicacions de la calç

L'ofici de calciner, com molts altres oficis, ha estat un dels oficis més antics de la història, i també un ofici molt dur, ja que per a cada fornada s'havien de preparar molts quilos de pedra i les corresponents rames (fustes per fer el foc). S'havia de carregar el forn durant dos dies i vigilar-lo dos dies més, nit i dia, per poder traure'n la calç viva.

L'obtenció de calç ha sigut una tècnica utilitzada temps enrere. La calç ha sigut el material més emprat per fer el morter de calç per a la construcció de tot tipus d'edificis, per blanquejar les parets de les cases i per prevenir que els raïms agafessin algun tipus de malaltia. A la Sénia era molt utilitzada també per a la producció del paper a les papereres. A banda, també tenia propietats curatives i es posava en cisternes perquè desapareguessin els cucs. Al nostre poble, un mes abans de festes utilitzaven la calç per a emblanquinar les cases i el cementeri. Finalment, també s'utilitzava per a desinfectar l'aigua.

"La calç ha sigut el material més emprat per fer el morter de calç per a la construcció de tot tipus d'edificis, per blanquejar les parets de les cases i per prevenir que els raïms agafessin algun tipus de malaltia. A la Sénia era molt utilitzada també per a la producció del paper a les papereres."

Amb la calç morta que s'obtenia després de barrejar la calç viva amb aigua, també s'emblanquaven els arbres fruiters, per a protegir-los dels insectes. El preu de la calç variava depenent de les circumstàncies i de les persones. Al principi un quilo de calç valia 0,33 pessetes i va anar pujant fins a 1,50 pessetes.

Els forns es construïen als vessants de les muntanyes, en llocs amb cert pendent enclavats al terreny, en punts amb abundant roca calcària i molta *malea* o malesa, per a la posterior combustió de roca.

La pedra per fer calç es baixava de les pedreres amb el mitjà de transport d'aleshores, que era el

carro. En el cas de la Sénia era molt difícil trobar les pedres per a fer la calç, i la gran majoria la treien d'Ulldecona, de les pedreres de les Moles. La llenya provenia generalment de Fredes.

La roca calcària del nostre entorn es troba majoritàriament al massís dels Ports, la Plana de la Galera i les serres veïnes de Godall i el Montsià. La roca calcària és rica en carbonat de calci, i amb una combustió de 900 a 1.000 graus s'obté la calç. Per això era important construir els forns en zones on hi hagués una quantitat important d'aquesta roca. Per altra banda, la *malea* també era molt important per al lloc de la construcció d'aquests forns. La *malea* es troba als vessants de les muntanyes, valls, barrancs i marges dels camps de cultius. Són formacions arbustives constituïdes pel romer, timó, margalló, etc. A mesura que es tallava, s'agrupava en gavells i s'anava concentrant a la vora dels forns, per després posar-los-hi.

3.4.2. - Construcció dels forns i obtenció de la calç

La part interior del forn té forma d'olla, amb una base arrodonida i les parets afusades. Les dimensions d'aquests forns són de 4 metres de diàmetre i 3,5 metres d'alçada. El gruix de les parets exteriors era d'un metre aproximadament. Segons la mida de cada forn podies posar un nombre determinat de pedres. En el cas del de Pallerols, hi caben d'onze a dotze mil quilos de pedra.

La pedra que es col·locava dins del forn s'anomenava càrrega i s'havia de calcinar. Dins del forn hi havia unes estructures, les calderes, on s'introduïa la *malea* per cremar-la i calcinar la pedra. Entre la volta i la paret, hi havia els fumerals, que eren per on sortia el fum de la caldera. Davant dels forns hi havia una obertura per on es tirava el combustible, es carregava la pedra i se n'extreia la calç resultant.

3.4.3. - Procés d'elaboració

Primerament, s'encenia el foc cap a les vuit del matí i es deixava encès durant uns dies, el temps que tardava a coure's la calç (unes 60 hores). Una vegada encès el foc, al forn es tirava la sansa, una substància feta amb els residus de la premsada de les olives, que anomenaven *carbonilla* i que s'utilitzava per coure millor la pedra. Quan la sansa era abocada, tot seguit es tirava la pedra per la porta del forn. Un cop caldejat el forn, la pedra es convertia en calç.

Una vegada feta la calç, la treien del forn amb uns cabassos i la carregaven als carros o camions. A casa la guardaven al mateix cabàs o en bidons, i llavors ja podien vindre les dones per a comprar-la. Aquesta calç es mesclava amb aigua. Llavors la calç bullia i es quedava amarada, a continuació s'hi posava arena i ja es podia utilitzar per a fer les parets de les cases. Era una substància molt forta i sòlida, i s'anomenava morter.

Tardaven tres setmanes a repetir el procés de producció de la calç: una setmana per carregar el forn, una altra per coure la calç i una altra per buidar-lo. Hi ha un refrany molt típic: "Qui fa calç, un dia calçat i un descalç", que mostra que la vida de calciner era molt dura i no sempre tenies bona sort per a vendre la calç.

3.4.4. - La cuita

Respecte a la cuita, durava més o menys 80 o 85 hores. Cal dir que es treballava en grup de tres o quatre persones en torns de tres hores, ja que per a una sola persona el treball resultava molt costós, i durant la nit, feien torns. Durant la cuita s'utilitzaven de 700 a 800 gavells de *malea*, ja que s'havia de mantenir el foc a una temperatura constant de 900 a 1.000 graus. Els forns trigaven trenta hores a refredar-se després de la descàrrega i més o menys la producció d'una fornada era de

20.000 kg. Un forn es reutilitzava normalment de deu a dotze vegades, en funció de la quantitat de primeres matèries que tenia a les proximitats, ja que si calia portar la pedra i la *malea* de lluny era millor construir un forn nou.

Forn de calç del coll d'en Solà (la Sénia).

Foto: Eva Garcia - Centre d'Estudis Seniençs

4.- CONCLUSIONS DE LA RECERCA

Després de finalitzar el meu treball, he pogut observar que actualment hi ha molt poca gent que es dedica a fer aquests treballs manuals: fer cadires, matalassos, espartenyas, etc. En canvi, en aquells temps era molt freqüent trobar persones encarregades de fer oficis d'aquest tipus, tant a les ciutats com als pobles, ja que tan sols es disposava d'aquests mètodes per realitzar els objectes necessaris per a la vida quotidiana.

Actualment, com ja sabem, aquests processos manuals han estat substituïts per processos mecànics, ja que són molt més ràpids i barats, però no obstant això, considero que és molt important reconèixer els artesanals i evitar-ne la pèrdua, perquè durant molt de temps, gràcies a ells, els nostres avantpassats van poder portar la seua família endavant. Era l'única forma que tenien per a poder subsistir, i és molt interessant estudiar-los, tant des del punt de vista social com tecnològic.

Les tècniques i formes organitzatives passades ens han de servir de magatzem d'idees a l'hora de buscar solucions alternatives a situacions presents i futures. Són un banc d'experiències de les quals no és prudent prescindir.

D'altra banda, hi ha informació que he trobat que m'ha sorprès molt. En primer lloc, pel que respecta a l'ofici de calciner, jo tan sols coneixia l'aplicació de la calç en la construcció, però després de completar el meu treball, he après que a part d'aquesta, també en té altres, com per exemple. emblanquinar els edificis, protegir alguns arbres fruiters dels insectes i funcions curatives, entre altres.

Una altra dada que m'ha sorprès positivament, pel que respecta a l'ofici de cadirer, me l'ha donada el meu entrevistat, que m'ha informat que actualment hi ha dos noies joves que volen aprendre aquest ofici, per tal de no deixar-lo en l'oblit.

I finalment, pel que fa a l'ofici d'espartenyer, m'he trobat amb un fet que no m'ha agradat en absolut, ja que no he pogut trobar cap persona al meu poble, la Sénia, ni cap entrevista ja realitzada a algun veí per poder conèixer les seues pròpies experiències. Els seniençs que han realitzat o realitzen aquest antic ofici són gent molt gran o, desgraciadament, ja no es troben entre nosaltres.

He conegut també, històricament parlant, l'evolució econòmica de la Sénia, per saber en quines condicions es trobaven en aquells temps.

Per acabar, també he de dir que gràcies a la recerca que he realitzat, he observat que quan l'important no eren els diners sinó els aliments, per exemple durant les guerres, en alguns casos aquests productes (espartenyas, cadires, matalassos, etc.) els intercanviaven amb pagesos per menjar o per altres productes que necessitaven. Fent una comparació entre els quatre oficis estudiats, he pogut veure que els oficis de calciner i cadirer tan sols els feien els homes; en canvi, en el de matalasser

i el d'espartenyer, les dones eren les encarregades de cosir tant les vores dels matalassos com les vetes de les espartenyas, entre altres coses. Per tant, era un treball que necessitava la col·laboració entre l'home i la dona.

Personalment, la realització d'aquesta recerca m'ha fet adonar de la importància que tenien aquests tipus de treballs. Amb els anys, la seua ràpida substitució per processos mecànics, en alguns casos tan brusca, n'ha significat la desaparició total. En el cas de la Sénia, dels quatre oficis estudiats, han desaparegut tots excepte el de cadirer.

6.- Bibliografia

Publicacions:

ALMUNI, Victòria; BALLESTER, Marutxi [Coord.] (2008). *La Sénia. Societat i economia*. Benicarló: Onada edicions.

Lo Senienc (2008) n. 323. La Sénia: Ajuntament de la Sénia.

PABLO, Jordi (2006). *Història de la cultura catalana*. Barcelona: Edicions 62.

Documents en suport electrònic (llocs web):

Diccionari de la Llengua Catalana. Disponible des d'Internet a:
<<http://dlc.iec.cat/>>.

Diari "El País". Disponible des d'Internet a:
<<http://www.elpais.com/diccionarios/castellano/oficio>>.

YouTube-Broadcast Yourself. Disponible des d'Internet a:
<<http://www.youtube.com/watch?v=mAYkd3Ag7Qc&feature=related>>
<http://www.youtube.com/watch?v=O_oj5n9cPlw>

RACO. Disponible des d'Internet a:
<<http://www.raco.cat/index.php/Rails/article/view/26879/123512>>
<<http://www.raco.cat/index.php/Senienc/article/view/66058/122723>>

Oficis. Disponible des d'Internet a:
<<http://www.oficisantics.com/2008/10/24/els-oficis-antics/>>
Taller d'història de Celrà . Disponible des d'Internet a:
<http://www.tallerhistoriacelra.cat/coneixpoble_forns.htm>

Audiovisuals:

CENTRE D'ESTUDIS SENIENC; CENTRE EXCURSIONISTA REFALGARÍ (1996). *Els camins de ròsec. L'explotació de la fusta als Ports*. La Sénia: Centre d'Estudis Senienc - Centre Excursionista Refalgarí - ZAS Vídeo Produccions.
CENTRE D'ESTUDIS SENIENC (2008). *Història de la indústria de la Sénia. Del riu a les noves tecnologies*. La Sénia: Centre d'Estudis Senienc - Audiovisuals de l'Instant.

Fonts orals:

Entrevista feta a Ignacio Cardona (matalasser), el dia 3 de setembre del 2010.
Entrevista feta a Secundino Sales (cadirer *embogador*), el dia 7 de setembre del 2010.
Per a l'ofici de calciner, la informació és d'un plafó informatiu posat per l'ajuntament de la Sénia, que està al costat del forn de calç Coll d'en Solà, al camí de Pallerols.